

Spreektekst Theodor Kockelkoren op Energy day

Hartelijk dank voor de uitnodiging op de Energie Energy Day 2018. U luistert naar een nieuwe Inspecteur-generaal der mijnen: begin dit jaar mocht ik de leiding overnemen van een bijzonder instituut. Een instituut dat zich al meer dan twee honderd jaar inzet voor het veilig benutten van de ondergrond in Nederland. Met een dergelijke geschiedenis mag je verwachten dat het Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) niet alleen oog heeft voor de veiligheid in het hier en nu, maar ook voor de veiligheid op lange termijn. We hebben immers ervaring met bijvoorbeeld de nadelige effecten van de kolenwinning. Deze nadelige effecten, zo hebben we geleerd, kunnen een schaduw werpen die een paar honderd jaar in de tijd bedekt. Deze ervaring wordt gedreven door ondergrondse gebeurtenissen die eerder synchroon lopen met geologische tijd en minder met onze bovengrondse zonnentijd.

Onze begripsvorming wordt daarom flink uitgedaagd door die trage en vaak onvoldoende begrepen geologische gebeurtenissen. Ik onderscheid drie situaties. Ten eerste zijn er de mijnbouwactiviteiten die in een ver verleden zijn verricht en in het hier en nu voor risico's zorgen. Ten tweede zijn er mijnbouwactiviteiten die nu gaande zijn maar nog onvoldoende begrepen worden en eveneens voor risico's in het hier en nu zorgen. Ten derde zijn er mijnbouwactiviteiten die ofwel al enige tijd gaande zijn of nu opgestart worden en die mogelijk in de toekomst en zelfs verre toekomst voor risico's kunnen zorgen.

Mijnbouw in Limburg

Een voorbeeld van de eerste situatie is de steenkolenwinning die ik al even noemde. Daar worden we uitgedaagd door beperkte documentatie van eeuwenoude activiteiten en door een nog onvoldoende begrip van geologische ketens van gebeurtenissen. Twee voorbeelden: als je niet weet waar mogelijke instabiele mijnschachten zijn is het risico lastig te duiden; en er is onvoldoende precieze kennis om met nauwkeurigheid de eventuele nadelige effecten van stijgend mijnbouwwater te bepalen.

Gaswinning in Groningen

Een voorbeeld van de tweede situatie is de gaswinning, met name die in Groningen. Als illustratie voor onze kennis en de onzekerheden verwijs ik naar ons Zeerijp-advies dat we op 1 februari uitbrachten. Eind deze maand kunt u een vervolgadvis lezen.

Methaan

De gaswinning is in feite ook een voorbeeld van de derde situatie. Welke risico's zitten er voor de langere toekomst aan deze mijnbouwactiviteiten? Veel gasvelden zijn al afgesloten de afgelopen jaren en nog veel meer zullen afgesloten gaan worden. Maar in

veel van deze velden zit nog de nodige hoeveelheid methaan. Een relevante vraag is of dat methaan wel goed opgesloten blijft nadat een put met onder andere beton afgedicht is. Is er een risico dat putten over vijftig jaar of honderd jaar in beduidende mate gaan lekken? Wie meet dat? Wie betaalt de kosten van dergelijke meetnetwerken? Wie neemt maatregelen als lekkende putten opnieuw gedicht moeten worden? En wie betaalt daar dan voor? Het is niet helemaal een willekeurig risico. Want u weet nog beter dan ik dat methaan ook een flink broeikasgas is, vele malen sterker dan CO₂.

De opwarming van de aarde, in belangrijke mate gedreven door de verbranding van methaan, is in feite ook een voorbeeld van de derde situatie. Mijnbouwactiviteiten nu leiden tot een veiligheidsrisico in de toekomst. Daar is nu gelukkig buitengewoon veel aandacht voor. Tegelijkertijd is het spannend of de begripsvorming de onzekerheden snel genoeg kan verminderen en de maatregelen snel genoeg gerealiseerd kunnen worden.

Er zijn veiligheidsrisico's in de toekomst. En dat kunnen heel bepalende risico's zijn. Er zijn ook veiligheidsrisico's in het hier en nu. Daar wil ik nu graag wat aandacht aan geven – om te voorkomen dat u denkt dat alleen de geologische tijd domineert bij SodM.

Gegeven de tijd houd ik het bij twee voorbeelden: Windparken op zee en Geothermie.

Veiligheid windmolens op zee

Het aantal windparken op zee neemt gestaag toe. In 2006 is in Nederland het eerste windpark op zee aangelegd. In 2017 waren er vijf windparken in de Noordzee operationeel en zijn de voorbereidingen voor het zesde windpark nabij Borsele gestart. Dat is een goede ontwikkeling omdat windenergie een belangrijke bijdrage levert aan de gestelde klimaatdoelen.

Wij houden toezicht op de veiligheid bij zowel de bouw als het gebruik van de windmolens. Dan komt allereerst de veiligheid van de werknemers naar voren. Wij verwachten dat er komende jaren gemiddeld zo'n 1200 mensen vol continu aan het werk zijn bij de bouw van offshore windparken. Hun veiligheid mogen we niet zomaar aannemen, vanwege de moeilijke bereikbaarheid van de molens op zee, het werken en liften op zeer grote hoogte en de vereiste onderwater-activiteiten. De risico's worden mogelijk nog vergroot door de groeiambities van de offshore windsector.

Bijzondere aandacht vereist de veiligheid bij brand. Een windmolen is geen gebouw en daardoor hoeft het niet aan brandveiligheidseisen uit het bouwbesluit te voldoen. Toch hebben wij eerder op land gezien dat een windmolen bij onderhoudswerkzaamheden door kortsluiting in brand vloog. Twee werknemers zijn daarbij omgekomen. Een bijzonder tragische gebeurtenis die we niet moeten accepteren.

SodM vindt het belangrijk dat het ontwerp van de molen dusdanig moet zijn dat onderhoudswerkers bij calamiteiten veilig uit die windmolen moeten kunnen komen. Dat betekent dat daar in de ontwerpfase op de tekentafel al over nagedacht moet worden. Het in het ontwerp meenemen van veiligheid zal waarschijnlijk extra geld kosten. Het is dus belangrijk veiligheid als eis in bijvoorbeeld de aanbesteding door de rijksoverheid mee te nemen. Voorheen gebeurde dat naar onze waarneming onvoldoende en werd vooral op prijs geconcentreerd. Sinds kort wordt veiligheid wel meegenomen maar nog niet helder omschreven met de eisen waar dan aan voldaan moet worden. Wat ons betreft kan en moet dat beter.

Overigens zit veiligheid ook in kleinere zaken. Om te voorkomen dat bij controles op de bodem onze inspecteurs en onderhoudsmedewerkers vast komen te zitten in vislijnen en vishaken, is sportvissen binnen vijftig meter van een windmolen niet toegestaan. Kite surfers en recreatieve duikers zijn ook niet welkom in deze veiligheidszone.

Eén jaar na de Staat van de sector Geothermie

Dan Geothermie. In de zomer van 2017 bracht SodM de 'Staat van de sector Geothermie' uit. In dit rapport namen we de sector kritisch onder de loep. We zijn bijna een jaar verder en daarom is het goed om vandaag kort te kijken waar we staan.

Ondanks de vele initiatieven op allerlei gebied (denk bijvoorbeeld aan Masterplan Aardwarmte Nederland, Warmtebrief aan de tweede kamer en conferenties) blijft SodM bezorgd over een aantal veiligheidsaspecten van deze sterk groeiende sector. Om aan de ambitieuze groei doelstellingen van de sector te voldoen is de groei prognose van de huidige 17 doubletten via circa 175 in 2030 naar circa 700 doubletten in 2050. Dit betekent een toename in werknemersaantal van de huidige 240 naar circa 3400 in 2050.

SodM ziet voordelen die deze groei met zich mee kan brengen. Immers, de groei kan het mogelijk maken om deskundigheid te concentreren, vast te houden en te verbreden en verdiepen. Ook zal de veiligheidscultuur makkelijker tot wasdom komen in een groeiende sector met een hogere mate van continuïteit.

Marktpartij moet aardwarmte leveren

SodM zou het dan ook een goede zaak vinden als niet de bedrijfseigenaar een aardwarmteproject aanvraagt en uitvoert, maar als een partij in de markt aardwarmte als product aanlevert bij een bedrijf. Dat bedrijf koopt niet meer en niet minder in dan het product aardwarmte.

Dat product wordt geleverd door een professionele leverancier die aan vele afnemers levert en op die manier professioneel aardwarmte kan produceren en installaties kan onderhouden.

Immers, dergelijke professionele leveranciers krijgen door meer ervaring meer deskundigheid. Door grotere operators is de acceptatie dat een project niet zijn doel haalt hoogstwaarschijnlijk groter, omdat een grotere operator meer financiële armslag heeft. Een kleine operator laat zich vermoedelijk eerder verleiden tot short-cuts. Door meer ervaring is ook de kans op naleving van de regelgeving vele malen groter, omdat dan aardwarmtewinning tot hun corebusiness hoort. Dit zou tot meer veiligheid leiden in de branche die ambities heeft om ook dieper en warmer te gaan boren (zogenaamde Ultra Diepe Geothermie). Door een grotere organisatie is de kans op meer ervaring opdoen en daarvan leren veel groter.

We zien ook al meer opsporingsvergunningaanvragen van bedrijven die meer dan één doublet willen gaan boren. Maar deze zitten nog vooral in de planningsfase, dus de veiligheidswinst die dergelijke ondernemingen met zich mee kunnen brengen, zien we nog niet in de praktijk.

Intussen zien we ook dat een groeiend aantal operators de veiligheid netjes op orde hebben. Echter, een deel van de huidige operators hebben nog steeds dezelfde veiligheidsproblemen. Deze operators hebben nog steeds moeite om te voldoen aan de mijnbouwwetgeving. Daar variëren de overtredingen van het niet op orde hebben van hun VG zorgsysteem, slechte omgang met ATEX zonerings (bedoeld om het explosiegevaar te verminderen), slechte opslag van chemicaliën, tot een onvoldoende veiligheidscultuur die zich bijvoorbeeld uit in de nodige "dropped objects". Bij dit deel van de operators lijkt er dus weinig verbetering in te zitten sinds we een jaar geleden de Staat van de sector Geothermie uitbrachten. We houden er dan ook rekening mee dat een deel van deze partijen hun eerste en maar ook laatste doublet hebben.

Toezichthouder op de veiligheid

Bovengenoemde sectoren, Windparken op zee en Geothermie, zullen hun belangrijke bijdrage gaan leveren aan de energietransitie. In het belang van de veiligheid van onze achterkleinkinderen. Het is daarom belangrijk dat deze sectoren tot professionele wasdom komen, zodanig dat ook de veiligheid van de mensen die er nu mee bezig zijn en de burgers die er nu mee te maken hebben goed gewaarborgd is. Wat ons betreft kan dat niet alleen maar willen we dat ook met elkaar. En wij leveren graag onze bijdrage als toezichthouder op de veiligheid.